

SPORT TADBIRI DIREKTORINING ASOSIY VAZIFALARI

Maxmashukurov Sherzod Xushmurodovich

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti (Menejment va sport tadbirlarini tashkil etish kafedrası) o'qituvchisi

Gmail: sherzodleon86@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada sport tadbirlarini tashkil etish, ishchi va ijodiy guruh vazifalari, shuningdek, sport tadbiri direktorining asosiy vazifalari va tashkil etishdagi qiyinchiliklar haqida batafsil bayon etilgan. Sport tadbiri direktorining asosiy vazifalari tadqiqot qilinib natijalari foiz va jadval ko'rinishida taqdim etilgan. Ushbu ma'lumotlar sport tadbirlarini tashkil etuvchi mas'ullarga sifatli o'tkazib olishiga katta yordam beradi.

Kalit so'zlar: sport tadbirlari, sport menejmenti, ommaviy sport tadbirlari, sport tadbiri direktori, rejissyor, tashkiliy ishlar, targ'ibot, bayram.

Kirish

Aholi, ayniqsa, yoshlarni sportga keng jalb qilish va ularni sog'lomlashtirish uchun korxonalar, ta'lim muassasalari, istirohat bog'larida ommaviy badantarbiya va gimnastika mashg'ulotlarini o'tkazish ishlari amalga oshirilib kelinmoqda. Bunday mashqlarning inson salomatligi uchun foydaliligini targ'ib qilish maqsadida doimiy ko'rsatuv va ijtimoiy roliklar tayyorlab, televideniye orqali, shuningdek, ommaviy sport tadbirlarini tashkil qilib, ularning tantanali ochilish hamda yopilish, taqdirlash marosimlarini ko'tarinki ruhda o'tkazish, shu bilan birga targ'ibot-tashviqot ishlari davom etib kelmoqda. Ommaviy bayramlar va tomoshalar rejissyorining shakli bo'yicha imkoniyatlari cheksizdir. Agar teatr rejissyorligida asosiy ekspressiv vosita aktyor, uning plastikligi va so'zi bo'lsa, musiqa, yorug'lik, tovush esa badiiy obraz yaratishda yordamchi rol o'ynasa, teatr tomoshasini boshqarishda mutlaqo barcha san'at turlari teng komponentlar bo'lishi mumkin.

Bugungi kunga kelib "**Sport tadbiri direktori**" degan tushuncha ham jamiyatimizga kirib keldi. Sport tadbiri direktori tadbir yakunigacha bo'lgan barcha tashkiliy, moliyaviy, ijodiy, boshqaruv hamda javobgarlik kabi bir qancha vazifalarni oladi. Asosiy maqsadi sportni targ'ibot qiluvchi professional sport tadbiri, sport shoulari tashkil etish hisoblanadi. Rejissor esa sport tadbiri direktori tashkil etgan hamda sharoyit yaratib berganidan keyin ijodiy jarayonga mas'ul hisoblanadi.

Sankt-Peterburgda va umuman Rossiyada yirik sport tadbirlari (2002-2006 yillar) davrida tadqiqotchilar tomonidan o'tkazilgan sotsiologik so'rovlar natijasida sport direktori tomonidan bir qator muhim vazifalarni tayyorlash jarayonida amalga oshirildi.

1-jadval

Sport tadbiri direktorining asosiy vazifalari³⁷.

Sport direktori faoliyati haqidagi tadqiqotlar uning ko'p qirraliligini ko'rsatdi. Sport direktorining yuqoridagi vazifalari bir butunlik bilan uzviy bog'langan bo'lib, uning faoliyati strukturasi tashkil etadi. Faoliyatning har bir jihati boshqalar bilan bog'liq bo'lib, tayyorgarlik darajasi va mahoratiga qarab sport rejissyoridan ko'proq yoki kamroq e'tibor va stressni talab qiladi.

Sport direktori faoliyatidagi asosiy vazifalar sport-badiiy spektakl yaratish va o'tkazish hisoblanadi. Ularning yechimi yuqorida sanab o'tilgan direktorning shaxsiy funksiyalarini bajarish orqali amalga oshiriladi.

Rossiyalik tadqiqotchilar tomonidan o'tkazilgan ommaviy tomoshalar va bayramlarning etakchi rejissyorlari faoliyatini ekspert bahosi uning faoliyatining aniq turlarini - ijodiy va tashkiliyligini aniqlashga imkon berdi. Shunday qilib, respondentlarning 62,5 foizi ijodiy funktsiyani, 37,5 foizi esa tashkiliy funktsiyani birinchi o'ringa qo'ygan. Shu bilan birga, barcha respondentlar direktorning tashkilotchilik qobiliyatini doimiy ravishda rivojlantirish va takomillashtirish zarurligini ta'kidladilar.

³⁷ Реферат. "Особенности режиссуры спортивных праздников". Студент Пушкина Алексея. Ижевск 2010

2-jadvalda bir nechta sport tadbirlari ishtirokchilari (direktorlar, sport inshootlari rahbarlari, buyurtmachilar, talabalar - bo'lajak direktorlar) o'rtasida tadbirning muvaffaqiyatiga ko'proq ta'sir ko'rsatadigan jihatlar bo'yicha so'rov natijalari keltirilgan.

Yuqoridagi natijalar ijodkorlikning ulkan roli - tadbirning ajoyib qismi, uning tashkiliy va moliyaviy tomoni butun tadbirning muvaffaqiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini aniq ko'rsatib turibdi va etakchi direktorlarning fikriga ko'ra (49%) javoblar), bu tashkiliy tomon bo'lib, birinchi navbatda tadbirning muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi.

Olingan ma'lumotlar sport va badiiy chiqishni muvaffaqiyatli o'tkazish uchun zamonaviy sport direktori quyidagilarga ega bo'lishi kerak degan xulosaga kelishimizga imkon beradi:

- ijodkorlik, ya'ni bayramning "g'oyasini" yaratish, uni ajoyib qilish uchun ijodiy qobiliyatlar;
- bayramni tashkil etish va muvaffaqiyatli o'tkazish uchun tashkiliy ko'nikmalar;
- iqtisodiy masalalardan xabardorlik, moliyaviy rejalashtirish, logistika, bayramni mijozga "sotish" uchun, hodisaning iqtisodiy samarasini hisoblash.

Zamonaviy sport direktorining faoliyati ijodiy komponent (ijodiy qobiliyat, innovatsion fikrlash, shou-biznes xizmatlari uchun zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirish va boshqalar) va boshqaruv komponentini (shu jumladan, barcha tashkiliy-ma'muriy va boshqaruv funktsiyalarini o'z ichiga olgan) murakkab ishlar majmuasidir). Rejissyor nafaqat spektakl rejissyori, balki o'z bayramining tashkilotchisi va "sotuvchisi" ham bo'lib, uning qo'shimcha, ba'zan g'ayrioddiy va kutilmagan mas'uliyatlari ham bor. Bularning barchasi uning ishida juda ko'p qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Statistik tadqiqot natijalari 2-jadvalda keltirilgan.

2-jadval

№	Savollar	Ovozlar %
Sport tadbiri rejissyori ishidagi qiyinchiliklar		
1.	Bayramni tayyorlash uchun ajratilgan vaqtning etishmasligi.	100%
2.	Yetarli darajada moliyalashtirilmaganligi.	92,3%
3.	Mijozning oldida ssenariy rejasini himoya qilish.	84,6%
4.	Repetitsiya ob'ektlarining cheklangan imkoniyatlari.	84,6%
5.	Homiylar bilan ishlash.	76,9%
6.	Bayramning ijodiy yechimi.	69%
7.	Bayram byudjetini ishlab chiqish.	61,5%
8.	Maxsus vositalarni tanlash.	61,5%

9.	Ssenariy ishlab chiqish.	53,8%
10.	Sportchilar bilan mashg'ulotlar.	46,1%
11.	Subpudratchilarni izlash va ular bilan ishlash.	46,1%
12.	Mashg'ulotlar va mashg'ulotlar jadvaliga rioya qilish.	38,5%
13.	Sport inshooti xodimlari bilan o'zaro munosabat.	38,5%
14.	Yakuniy moliyaviy hisobotni tayyorlash.	23%
15.	Bayramning borishini bevosita nazorat qilish.	23%
16.	Ma'muriy va ishlab chiqarish guruhini tanlash.	15,3%
17.	Mijozga hisobot taqdim etish.	15,3%

Sanab o'tilgan qiyinchiliklar orasida birinchi o'rinda sport bayramiga tayyorgarlik ko'rish uchun ajratilgan vaqt yo'qligi ko'rsatilgan. Bunday sharoitda direktor bayramni o'z vaqtida tayyorlash va o'tkazish uchun nafaqat ijodiy, balki ko'proq tashkilotchilik qobiliyatini ham safarbar qilishi kerak. Ularning tashkiliy qobiliyatlarini ro'yobga chiqarish zarurati bilan birga bir qator boshqa qiyinchiliklar ham mavjud:

- repetitsiya bazalarini ijaraga olishning cheklangan imkoniyatlari;
- sportchilarni mashqlarga jalb etish;
- subpudratchilarni izlash va ular bilan ishlash;
- mashg'ulotlar jadvalini tuzish va unga rioya qilish;
- ma'muriy-ishlab chiqarish guruhini tanlash;
- bayramni tashkil etish jarayoni ustidan doimiy nazorat.

Sport direktori uchun ko'plab qiyinchiliklar moliyaviy-iqtisodiy masalalarni hal qilishda ham paydo bo'ladi (etarlicha mablag' yo'qligi, homiylar bilan ishlash, dam olish byudjetini ishlab chiqish va boshqalar).

Sankt-Peterburgda olib borilgan tadqiqotlarda sport tadbiri direktorlarining ishida yuzaga keladigan qiyinchiliklarning asosiy sabablari 3-jadvalda keltirilgan:

3-jadval

N ^o	Savollar	Ovozlar %
1.	Bir vaqtning o'zida bir nechta loyihalarning ish yuki.	60%
2.	Moliyaviy-iqtisodiy qarorlar qabul qilish tajribasining etishmasligi.	60%
3.	Ushbu masalalar bo'yicha bilimning etishmasligi.	80%
4.	Bayramning texnik jihozlari bo'yicha etarli bilim yo'qligi.	60%
5.	Tashkiliy masalalarni hal etishda tajribaning yetarli emasligi.	30%

6.	Madaniy dunyoqarashning yetarli darajada emasligi (kino, musiqa, xoreografiya, dramaturgiya, adabiyot, rassomlik va yangi sport olamidagi hozirgi tendentsiyalarni kuzatish.	30%
7.	Dramaturgiya va ssenariynavislik masalalari bo'yicha bilimning etishmasligi.	30%
8.	Ishda konsentratsiyaning etishmasligi, kuchli irodaning etishmasligi.	30%

Sport direktori ishining o'ziga xos xususiyatlari. Sahna asarini sahnalashtirish - tomosha qilish - shaxsiy ijodning o'ziga xos harakati bo'lib, uning natijalari uchun ijodkor to'liq javobgarlikni o'z zimmasiga oladi. Kishilarning ijodiy kasblardagi mahorati ko'p jihatdan ularning tafakkuridagi ijodkorlik miqdoriga bog'liq bo'lib, ijodkorlik ko'lami bu miqdorga ob'ektiv proportsionaldir. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish shou-biznes direktorlari uchun juda dolzarb bo'lib, ularning faoliyati nostandart, ko'proq darajada professional muammolarni hal qilishga ijodiy yondashish, har xil alternativlarni izlash, g'oyalarni yaratish, gipotezalarni shakllantirish va biror narsa yaratish bilan bog'liq. yangi. Ommaviy sport va badiiy ishlab chiqarishlar va tadbirlarning direktorlari ijodiy kasblar bo'yicha mutaxassislariga kiradi. Ular o'z faoliyatida professional muammolarni hal qilishlari kerak, ularning aksariyati ijodiy yondashuvni talab qiladi.

Ommaviy sport va badiiy spektakllarni sahnalashtirish uning rejissyoridan nafaqat ulkan ijodiy iste'dod, balki yuksak tashkilotchilik qobiliyatini ham talab etadi. Bugungi kunda sport musobaqalari va sport tadbirlarini tashkil etish turli kasb egalari - sportchilar, rejissyorlar, aktyorlar, boshqaruv apparati vakillari, menejerlar tomonidan amalga oshirilmoqda, bu esa ushbu tadbirlarni tashkil etish va o'tkazish masalalarini hal qilishda ko'plab yondashuvlarga olib keladi. Aniq belgilangan, mantiqiy tugallangan tashkiliy tuzilmalarning yo'qligi sport va badiiy chiqishlarni yaratishda ish samaradorligini pasaytiradi. Bunday sport tomoshalarini o'tkazish mutaxassis - sport direktorining ishida yuqori malakani talab qiladi.

Adabiyotlar

1. B. Sayfullayev **"Tomosha san'ati tarixi va nazariyasi"** O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan o'quv qo'llanma sifatida tavsiya etilgan. Toshkent – 2014.

2. Farhod Ahmedov **"Ommaviy bayramlar rejissurasi asoslari"** O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan darslik sifatida tavsiya etilgan. «Aloqachi» nashriyoti, Toshkent – 2008 y.

3. Usmon Qoraboyev. **"O'zbek xalqi bayramlari"**, "Sharq" Nashryot matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati. Toshkent – 2002.
4. Б.Н.Петров Массовые спортивно-художественные представления (Основы режиссуры, технологии, организации и методики) - М.: "Физкультура, образование и наука", 1998. - 328 с.
5. Махкамova M.A. Innovatsion menejment. O'quv qo'llanma. – T: Fan va texnologiya, 2013.
6. Ismoilov A.F. **"Sahna qilichbozligi"**. - T., 2007 y.
7. Ismoilov A.F. **"Sahna qilichbozligi"**. "Elektron darslik" - 2008 y.
8. Usmonov Sh.Y. **"Sahna harakati va jangi"** - o'quv qo'llanma. 2014 y.
9. Ismoilov A.F., Usmonov Sh.Y., Ismoilov D.A **"Sahna harakati va jangi"** darslik. T., 2015 y.

"Innovations in Science and Technologies"